

Maaseutuyritykset ja yritykset monilla maaseuduilla

LEICK, BIRGIT, GRETZINGER, SUSANNE & MAK-KONEN, TEEMU (2022; toim.) *The Rural Enterprise Economy*, 251 s. Routledge, Lontoo ja New York.

The Rural Enterprise Economy -kirjan toimittajat Birgit Leick, Susanne Gretzinger ja Teemu Makkonen ovat omistaneet sen kaikille maaseudun yrittäjille, koska he arvostavat yrittäjien ponnistelua ja jakavat heidän intohimonsa maaseudun elinkeinoelämää kohtaan. Se kertoo kaiken oleellisen artikkelikokoelman lähtökohdista. Toimittajat käyttävät englanninkielisessä omistuskirjoituksessaan termiä *rural economies*, maaseutumaiset taloudet. Termi kaikessa yksinkertaisuudessaan ja samanaikaisessa monitulkintaisuudessaan kiinnitti huomioni oikeastaan vasta tutustuttuani artikkelikokoelmaan paremmin. Palaan siihen tuonnempana.

Artikkelikokoelman monipuolisuuden takaa osaltaan monipuolinen kirjoittajajoukko: kirjoittajat edustavat eri tieteenaloja (esimerkiksi talousmaantiede, matkailututkimus ja yrittäjyystutkimus) ja eri uravaiheita (esimerkiksi tohtoriopiskelija ja emeritusprofessori). Lisäksi on pantava merkille, että artikkeleita on ollut ammattitutkijoiden lisäksi kirjoittamassa myös joukko käytännön kehittämistyön tekijöitä. Artikkelikokoelman tavoitteena on sekä avata uusia teoreettisia näkökulmia maaseudun yritystoimintaan että tarjota empiirisiä tarkasteluja kirjan avainaihepiireistä.

Kirjan empiirinen aines ammentaa eri puolilta Eurooppaa, joskin kirjassa on aika vahva pohjoismainen painotus. Kirjan toimittajat huomioivat tämän toteamalla, etteivät kirjan artikkelit kuvaa maaseudun elinkeinoelämän dynamiikkaa globaalisti. Esimerkiksi niin kutsutussa globaalissa etelässä maaseutujen yritysten ja elinkeinoelämän kehitysedellytykset ovat todennäköisesti hyvin erilaiset.

Rakenteeltaan artikkelikokoelma on varsin tavanomainen. Kirjan avaa johdantoluku, jossa toimittajat luovat käsitteellisen kehyksen kirjan artikkeleille, jotka samalla esittelevät lukijoille. Varsinaiset empiiriset artikkelit jakautuvat kahteen osioon, joista ensimmäinen käsittelee maaseutuyritysten kehittämistä ja kehittämistä. Jälkimmäinen osio keskittyy puolestaan leimallisesti maaseutuyrittäjyyteen. Viimeisessä artikkelissa kirjan toimittajat vetävät langanpäitä yhteen esittäen sekä jatkokutkimusteemoja että suosituksia maaseutuyritysten kehittämiseen ja laajempien julkisten toimintapolitiikkojen muotoiluun.

Artikkelikokoelma on erittäin ajankohtainen ja se valottaa monipuolisesti maaseutuyritysten haasteita globalisoituneessa ja digitalisoituneessa taloudessa. Kirjaan on ehditty sisällyttää jo alustavia tarkasteluja edelleen ajankohtaisesta koronapandemiasta ja sen alulle saattamasta uudesta kiinnostuksesta maaseutua kohtaan. Kirjan toimittajat puhuvat vastakaupungistumisesta, mi-

kä voi olla jopa turhan dramaattinen käsite käynnissä oleville kehityskuluille. Sen kuitenkin näyttää vasta aika, sillä uuden maaseututrendin ajallisesta kestosta ja lopullisesta laajuudesta on vielä vaikea sanoa mitään varmaa. Laadullisesti uudenlaisena ilmiönä se tarjoaa kuitenkin kiinnostavan näkökulman myös maaseudun taloudelliseen tarkasteluun.

Koronapandemia on vain yksi osasy maaseutuun kohdistuvaan kiinnostukseen. Kiinnostus olisi voinut kasvaa muutoinkin: pitkään kestänyt kaupungistuminen on länsimaissa monilla alueilla tuottanut kansalaisille kokemuksen hylkäämisestä ja unohtamisesta, mikä on tuottanut uudenlaisia poliittisia jakoja ja ilmiöitä. Näin ollen tämäkin artikkelikokoelma linkittyy osaksi laajempaa yhteiskunnallista keskustelua koskien erilaisten alueiden ja elämäntapojen olemassaolon oikeutusta. Tältä osin kirjassa olisi ollut mahdollisuus tulkita nyt kootuja puheenvuoroja vielä vahvemmin tästä isosta yhteiskunnallisesta kehityksestä käsin: mitä erityistä nimenomaan maaseudun yritysten, yrittäjyyden ja elinkeinon tarkastelu voisi tuoda keskusteluun ”unohdetuista alueista” ja niiden tuottamista uudenlaisista poliittisista ja muista yhteiskunnallisista liikehdinnöistä?

Kirjan kohderyhmiä ovat akateemisen yleisön lisäksi myös opettajat ja käytännön suunnittelijat ja kehittäjät. Heille erityisesti kirjan empiiriset tulokset ja tapaustutkimukset ovat oletettavasti kiinnostavinta antia. Väheksyä ei kuitenkaan voi myös kirkkaiden teoreettisten ideoiden roolia käytännön kehittämistyössä. Toisinaan hyvä teoreettinen käsite avaa täysin uudenlaisia näkymiä myös käytännön kehittämistyölle. Esimerkiksi kirjan useassa artikkelissa hyö-

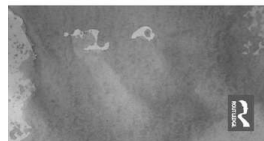
dynnetty, sinällään jo varsin vanha *uppoutuneisuuden*, *juurtuneisuuden* tai *petautuneisuuden* (*embeddedness*) käsite on edelleen hyvin relevantti ja hyödyllinen tarkasteltaessa erilaisilla alueilla ja erilaisissa ympäristöissä toimivien yritysten kehittymisen mahdollisuuksia ja rajoitteita. Sitä ei kuitenkaan käytetä kirjassa artikkeleita yhteen nivovana käsitteenä, eikä näin ollen myöskään juuri kehitellä eteenpäin.

Artikkelikokoelman teoreettinen tai käsitteellinen kehys on nostettu myös kirjan otsikoksi, mitä voi pitää hyvänä ratkaisuna. Avainkäsite on siis *rural enterprise economy*, jota toimittajat itse kutsuvat maltillisesti metaforaksi. Termille on vaikea löytää hyvää, oikealla tavalla konnotoituvaa suomenkielistä vastinetta. Kyse on karkeasti ottaen maaseudun elinkeinoelämästä, mikä ilmaisuna jotenkin hukkaa metaforan pyrkimyksen dynaamisuuteen. Metaforan taustalla oleva *enterprise economy* -käsite luotiin 1990-luvun alun Isossa-Britanniassa kuvaamaan ennen muuta yrittäjämäistä, dynaamista taloutta, jossa syntyy uusia yrityksiä ja jossa olemassa olevat yritykset ottavat riskejä kehittyäkseen, investoivat ja luovat uutta. Kyse on ennen muuta siitä, et-

THE RURAL ENTERPRISE ECONOMY

Edited by
Birgit Leick, Susanne Gretzinger
and Teemu Makkonen

tä katse käännetään talouden perusyksiköihin, eli yrittäjiin, yrityksiin ja niiden avainhenkilöihin. Talous on rakenteita, mutta ennen muuta se on pyrkimyksiä, toimintaa ja aktiivista toimijuutta. Tämän ajattelun kirjan toimittajat ovat halunneet tuoda maaseutukontekstiin.

Ajatus ei tunnu mullistavalta, mutta toimittajat tekevät uskottavan ja oivaltavan huomion siitä, että maaseutuyritysten kehittämiseen (*rural enterprise development*) ja maaseutuyrittäjyyteen (*rural entrepreneurship*) liittyvää tutkimusta ei ole aiemmin tuotu näin systemaattisesti yhteen. Näin varmasti on. Kirjan viimeisessä luvussa ei vielä päästä erityisen syvälliseen synteesiin, mutta nostetaan esiin kiinnostavia mahdollisia jatkotutkimuksen suuntia. Niistä ehkä tärkein liittyy erontekoon siitä, puhutaanko ”maaseutuyrityksistä ja -yrittäjyydestä” vai ”yrityksistä ja yrittäjyydestä maaseudulla”. Tämä eronteko voi asiasta etäämmällä oleville näyttäytyä tyypillisenä akateemisena hiustenhalkomisena, mutta kyse on merkittävästä erosta. Ero piirtyy esiin useissa kirjan artikkeleista.

”Maaseutuyritykset ja -yrittäjyys” edustavat tässä erottelussa sellaista toimijuutta, joka on juurtunut tai uppoutunut nimenomaan maaseudulle tyypillisiin piirteisiin, resurssihin ja vuorovaikutusprosesseihin. Tällaisilla yrityksillä on aivan elimellinen merkitys maaseudun kehityksen kannalta, koska ne ovat tietyllä tavalla vakiintuneita ja niitä ei voi helposti siirtää pois omilta sijoiltaan. Sen sijaan ”yritykset ja yrittäjyys maaseudulla” viittaa sellaiseen toimijuuteen, joka ei välttämättä ole maaseutuspesifää, mutta sijoittuu silti maaseutumaiseen ympäristöön. Kirjassa tarkastellaan yhdessä artikkelissa esimerkiksi Saksassa toimivia ”salattuja sankareita” (*hidden champions*), jotka ovat erikoistuneita, innovatiivisia ja kansainvälisiä vientiyrityksiä. Tässä tutkimuksessa ei löydetty juurikaan eroja maaseudulla ja kaupungeissa toimivien yritysten innovaatiotoiminnassa tai tietostrategioissa ja -käytännöissä. Näin ollen ajatus maaseudun heikommista yritysten innovaatiotoiminnan lähtökohdista ei oikopäätä pidä paikaansa. Kyse on tosin laadullisesta tutkimuksesta, jossa ei pyrittykään yleistykseen.

Yhtä kaikki, on kuitenkin vaikea ajatella, etteikö urbaaneihin ympäristöihin liitetyillä alueellisen innovaatiotoiminnan attribuuteilla, kuten vahvemmalla institutionaalilla ympäristöllä (esimerkiksi yliopistot, korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja kehittäjäorganisaatiot), monipuolisilla työmarkkinoilla tai ”tiedon läikkymisellä” (*knowledge spill-overs*), olisi yrityksille mitään merkitystä. Näiden tekijöiden merkitys on vain riippuvainen esimerkiksi yrityksen toimialasta, koosta ja kehi-

tysvaiheesta. Tämä dynamiikka on myös koko ajan muutoksessa. Esimerkiksi pandemia-aika on tuottanut eräänlaisen pakotetun digiloikan, joka oletettavasti muuttaa tiedonhankinnan ja -luomisen sekä innovaatiotoiminnan spatiaalista olemusta ja sitä kautta erilaisten alueiden asemaa. Voi ajatella, että nämä muutokset vähentävät etäisyyden kitkaa ainakin osassa tietoprosesseja ja luovat siten parempia edellytyksiä myös maaseudulla toimiville yrityksille.

Edellä kuvatut huomiot johdattavat palaamaan alussa esitettyyn huomioon erilaisista ”maaseutumaisista talouksista”. Kirja peräänkuuluttaa aiempaa hienojakoisempia tarkasteluja sekä yritysten kehittämisen että yrittäjyyden aluesuhteeseen liittyen. Vaatimukseen on helppo yhtyä. Perinteinen dikotomia kaupungin ja maaseudun välillä on kertakaikkisesti liian yksinkertaistava ja siten jopa harhaanjohtava. Jo pelkästään Suomessa on syytä puhua erilaisista maaseuduista ja maaseutumaisista talouksista, jotka tarjoavat erilaiset toimintaympäristöt niin ”maaseutuyrityksille” kuin ”yrityksille maaseudulla”.

Ajattelen, että aihepiiri ei kuitenkaan tyhjene ottamalla käyttöön yhä valistuneempia alueluokituksia, vaan tekemällä yhä kunnianhimoisempaa teoreettista työtä erilaisten yritysten aluesuhteen ja yritysten liiketoimintaan vaikuttavien tekijöiden spatiaalisten skaalojen ymmärtämiseksi. Tässä suhteessa on tärkeä ymmärtää myös yritysten kehityspolku ajassa: tietylle alueelle juurtunut maaseutuyritys voi kasvaa tai muutoin muuntautua yritykseksi maaseudulla. Sama voi tapahtua tietysti myös toisinpäin. Kyse on useimmiten enemmän evoluutiosta kuin revolutiosta. Ajallisen perspektiivin vahvistamisen lisäksi empiirisessä tutkimuksessa on rakennettava yhä huolellisempia vertailuasetelmia, joilla on mahdollista puretua yritysten alati kehittyvään aluesuhteeseen niin maaseutu- kuin kaupunkikonteksteissakin. Sellaisten asetelmien rakentamiseen artikkelikokoelman empiiriset tarkastelut antavat hyviä rakennuspuita.

The Rural Enterprise Economy -kirja on yksi mainio ja tarpeellinen askel kohti maaseudun taloudellisen toimeliaisuuden ja kehityksen parempaa ymmärtämistä. Samalla se kutsuu alan tutkijoita vaatimaan käsitteelliseen ja empiiriseen työhön tuon ymmärryksen vahvistamiseksi edelleen.

JARI KOLEHMAINEN

Johtamisen ja talouden tiedekunta,
Tampereen yliopisto